

TOKKIE, Bernard (eigenlijk Barend) (Antwerpen 13 december 1867 – Antwerpen 20 februari 1942).

Was een geboren en getogen Antwerpenaar van joodse afkomst, die lager onderwijs volgde aan de gemeenteschool in de Sint-Andriesstraat. Van jongs af volgde Tokkie notenleer en zong hij in de cantates van de door hem bewonderde Peter Benoit. Uit financiële overwegingen ging hij als leerling-diamantslijper bij de firma Jaak Krijn aan de slag. Later studeerde hij voor bas aan de Antwerpse Vlaamsche Muziekschool, maar bleef tegelijkertijd nog jaren zijn beroep van slijper uitoefenen. Als leraar had hij Henry Fontaine, die hem en enkele andere leerlingen polste om samen een operagezelschap te vormen, het in 1893 gestarte Nederlandsch Lyrisch Tooneel. Tot in 1932 is hij vrijwel onafgebroken aan de Vlaamse Opera verbonden gebleven, meestal als zanger, geregeld als directeur en als geldschieter. In de periode 1895-1898 vormde hij samen met Albert Baets en de directeurs Fontaine en Edward Keurvelds een vennootschap, die de Vlaamse Opera financieel ondersteunde. Van 1902 tot 1909 was hij zelfs directeur, samen met de in Amsterdam geboren bariton Jef Judels, eveneens van joodse afkomst. Onder hun bestuur werd in 1904 de eerste opvoering van Richard Wagners *Meesterzangers van Nürnberg* geprogrammeerd, evenals onder meer Paul Gilsons *Prinses Zonneschijn* en August de Boecks creaties *Winternachtsdroom* en *Reinaert de Vos*. Tevens werd op 17 oktober 1907 het nieuwe, huidige Antwerpse operagebouw ingehuldigd. Tokkie, die voor zich de eer had opgeëist de "eerste noot" in het nieuwe gebouw te kunnen zingen, droeg toen *Mijn Moederspraak* van Benoit en Klaus Groth voor.

Ook andere voorbeelden getuigden van Tokkies inzet voor de V.B. Zo was hij lid van *De Vlaamsche Wacht*. In dat kader voerde Tokkie niet alleen mee strijd voor de *Gelijkheidswet* van 1898, maar ook tegen Antwerpse Franstalige kranten die louter opkwamen voor de "Fransche Opera". Regelmatig hief hij op manifestaties als de *Guldensporenviering Ons Vaderland* van Jan Blockx en *Het Lied der Vlamingen* van Benoit en Emanuel Hiel aan. Verder kwam hij omstreeks 1900 op voor de toen naar Antwerpen verhuisde Vlaamsgezinde priester Florimond-Alphonse Fonteyne. Hij verleende zijn medewerking aan acties als die ten gunste van de Boerenstrijd in Zuid-Afrika en had nauwe contacten met het *Algemeen-Nederlands Verbond*. Zijn flamingantisme belette hem niet interesse te betonen voor zijn joodse wortels. Hij zong in het koor van de in 1893 opgerichte synagoge van de Bouwmeesterstraat en in 1926 werd hij directeur van het

joods gezelschap Joodsche Theaterstudie. Politiek gesproken kon hij als een aanhanger van de liberale partij worden beschouwd, met voorkeur voor de liberale Vlaamsgezinde werkliedenvereniging **Help U Zelve**.

In de Eerste Wereldoorlog week Tokkie naar Engeland uit. Hij werkte twee jaar in een munitiefabriek in Richmond en zong tussendoor voor gewonde soldaten en Belgische lotgenoten. Na zijn terugkeer was hij van 1923 tot april 1932 opnieuw directeur van de Vlaamse Opera, nu samen met Fé Derickx en tot circa 1924 met Jef Judels en Laurent Swolfs als adviseurs.

Tokkie overleed in volle Tweede Wereldoorlog. Zijn wilsbeschikking was om op 'joodse wijze' begraven te worden. Hoewel het Antwerpse stadsbestuur opviel door een niet al te weerspannige houding tegenover de anti-joodse politiek van de bezetter, stuurde het, volgens de memoires van **August Monet**, een "reusachtige krans" en kwam onder meer "de oorlogsschepen van Schone Kunsten" (gewezen rexisit **Odiel Daem**) hem groeten. De Antwerpse krant *De Dag* (24 februari 1942) stelde een uitvoerig in memoriam samen en publiceerde een foto van de afgestorvene. Zelfs *Volk en Staat*, zowat de toonzetter inzake anti-joodse hetze, publiceerde die dag een (piepkleine) bijdrage.

Na de bevrijding, in februari 1947, werd, ter gelegenheid van Tokkies vijfde sterfdag, in de foyer van de KVO een gedenkplaat onthuld. Een jaar voordien was er onder voorzitterschap van Antwerps architect Jos de Lange een **Bernard Tokkie-Comité** opgericht, dat er financieel voor zorgde dat Tokkies archief en verzameling aan het **Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven** werden overgemaakt. Het graf van Tokkie bevindt zich op **Schoonselhof**.

WERKEN: 'Persoonlijke herinneringen aan Peter Benoit', in *Antwerpen. Tijdschrift der Stad Antwerpen*, jg. 19, nr. 3 (september 1974), p. 112-121.

LITERATUUR: A. Monet, 'Bernard Tokkie', in *Vlaamsch en Vrij* (14 februari 1897); - L. Opdebeeck, *Bloemekens van den Vlaamschen rozelaar*, 1928; - F. Derickx, *Drie-kwart eeuw Vlaamsch tooneel te Antwerpen*, 1932; - A. Monet, *Een halve eeuw Nederlandsch Lyrisch Tooneel en Vlaamsche Opera te Antwerpen*, 1939; - A.M. Pols, *Vijftig jaar Vlaamsche Opera*, 1943; - L. Swolfs, *Souvenirs de théâtre et de coulisses*, z.j. (1943); - A. Monet, *Dat is allemaal gebeurd. Een journalistenleven*, 1952; - R. Verbruggen, *Koninklijke Vlaamse Opera. Gedenk-klanken. 1893-1963*, 1965; - 'Tokkie, Bernard', in *Algemene Muziek Encyclopedie*, IX, 1983; - S. Brachfeld, *Brabosh, Beelden uit het Antwerps Joods verleden*, 1986.

ILLUSTRATIE(S), zie: Koninklijke Vlaamse Opera (2de rij, rechts en 3de rij links en rechts).

LIEVEN SAERENS